

Jacob Mompó Navarro, *Crònica universal de 1427*, València, Publicacions de la Universitat de València / Acadèmia Valenciana de la Llengua, Col·lecció «Fons històriques valencianes», núm. 81, 410 p., ISBN (UV): 978-84-1118-000-9; ISBN (AVL): 978-84-482-6701-8.

La coneguda com a *Crònica universal de 1427* forma part d'un conjunt d'escrits cronístics que tractaven d'abastar la història universal i que conegueren una època d'apogeu en els segles XIV i XV. De fet, la *Crònica*, en paraules de Jacob Mompó: «clouria el període de major efervescència quant a la producció de cròniques universals en català» (p. 7). La proliferació d'aquestes obres mostra la popularitat del gènere a la baixa edat mitjana i, a més, el fet que foren escrites en llengua vulgar —o traduïdes des del llatí— ens indica que es dirigien a un públic ampli, no necessàriament integrat per erudits o especialistes. La *Crònica* s'integra doncs en una tradició historiogràfica europea en general i, en particular, de la Corona d'Aragó.

El manuscrit 17711 de la Biblioteca Nacional d'Espanya ha sigut considerat tradicionalment l'únic testimoni que conté el text de la *Crònica*, que acaba amb el relat d'unes pluges torrencials a la ciutat de València l'any 1427, raó per la qual Miquel Coll i Alentorn li donà el nom de *Crònica universal de 1427*.¹ Tanmateix, investigacions paral·leles de l'autor mateix i de Maria Toldrà han demostrat l'existència d'una còpia fragmentària de l'obra, que ens ha transmès el manuscrit 400 de l'Arxiu de la Catedral de València i que fou publicada per José Hinojosa amb el títol de *Crònica de Pere Maça*.² Aquesta versió, que comença amb la mort de Thomas Beckett, finalitza amb una anotació incompleta amb data de 28 de setembre de 1430, de manera que la *Crònica* no s'atura en 1427, sinó que narra fets històrics posteriors esdevinguts fins a

1. M. Coll i Alentorn (1972) «Les cròniques universals catalanes», *Butlletí de la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona*, 34, p. 43-50.

2. J. Hinojosa Montalvo (1979) *Crònica de Pere Maça*, València, Universitat de València.

eixe punt. Tot i la proposta de Maria Toldrà de rebatejar-la com a *Crònica universal valenciana*, per evitar possibles confusions, Jacob Mompó manté el títol que feu servir Coll i Alentorn en 1972.

L'estructura de la *Crònica universal de 1427* segueix el model característic de les cròniques universals i va del general —fets de la història universal— al particular —esdeveniments locals com les citades inundacions de 1427. L'obra comença amb unes referències teològiques inicials que serveixen per a situar-la en el marc del cristianisme; hi segueix el relat bíblic, que compendia el saber cristià i enllaça amb els elencs de papes i emperadors, tot mostrant la continuïtat de la història cristiana; la tercera part, la més breu, se centra en la història de la Corona d'Aragó per acabar focalitzant-se en València i el seu regne. Seguint eixe model, l'autor dona un pes molt superior al relat bíblic i a la història antiga que als fets coetanis. De fet, dels 379 capítols que integren la *Crònica*, 7 corresponen al que Jacob Mompó anomena «Introducció teològica», 283 a l'Antic Testament i als «Fets dels jueus i els reis de Síria i Egipte», 25 al Nou Testament i només 64 a la «Història dels emperadors, papes i reis». En aquesta darrera secció, el primer capítol dedicat a la història catalanoaragonesa és el 31, moment a partir del qual s'hi alternaran els episodis d'història universal amb els d'història local.

També en les fonts la *Crònica universal de 1427* respecta la pauta establerta per altres cròniques precedents, ja que fou elaborada a partir d'algunes de les obres històriques més importants del món medieval com l'*Speculum historiale* de Vincent de Beauvais o la *Historia Scholastica* de Pere Comestor, a més de les cròniques catalanes de Bernat Desclot o Ramon Muntaner, juntament amb altres textos centrats en la teologia i la doctrina cristianes com les *Sentències* de Pere Llombard.

A la «Introducció» que precedeix l'edició de la *Crònica*, Jacob Mompó planteja una possible autoria del text en ambient eclesiàstic, a partir de les nombroses al·lusions a obres de caire teològic o doctrinal. Nogensmenys, la brevetat amb què són tractats els diferents assumptes i l'estil, força concís, «sense pretensions artístiques» (p. 11), del compilador impedeixen precisar-ne la pertinença a un orde religiós concret o, simplement, al clergat regular o secular. Sí que s'ha pogut establir, però, el seu origen valencià, a partir, fonamentalment, de l'anàlisi de les formes lingüístiques emprades, predominantment valencianes, com ara els substantius abstractes acabats en *-ea* o l'ús sistemàtic de la forma *yo* per al pronom personal de primera persona, i també per l'interès que mostra pels fets de la ciutat i regne de València en la part final de l'obra, en la qual es narrarien esdeveniments coetanis a l'autor.

Jacob Mompó dedica la major part de l'estudi introductori a la localització de les fonts emprades per l'autor, tasca dificultada per l'esmentada brevetat amb què es relaten els diversos episodis. En aquells corresponents a l'Antic Testament, ha pogut

identificar el guió de l'*Speculum historiale* de Vicent de Beauvais, complementat amb extractes de les *Sentències* de Pere Llobard. Tot i això, des del capítol 17 del Gènesi fins al capítol 12 del Llibre IV dels Reis, la font primària passa a ser la *Historia Scholastica* de Pere Comestor. Tot al llarg del recorregut, Jacob Mompó ha pogut precisar la utilització d'altres fonts secundàries com els *Secreta secretorum* del Pseudoaristòtil, la *Historia destructionis Troiae* i, per a l'episodi de Lucrecia, les *Dècades* de Livi o potser la versió més breu que trobem a Valeri Màxim.

Pel que fa al Nou Testament, la font de referència és novament l'*Speculum historiale* junt amb la *Bíblia vulgata* i, seguint una tradició de la literatura religiosa medieval, alguns relats extrets dels evangelis apòcrifs. Les explicacions de caràcter teològic recolzen en les *Sentències* mentre la *Llegenda àuria* ofereix la matèria per a la narració de la mort de la Verge.

La llista de pontífexs i emperadors que figura a continuació veu directament del *Chronicon* de Martí de Troppau, obra molt popular, com palesen les més de 400 còpies manuscrites que se'n conserven. La investigació de Jacob Mompó demostra que el compilador de la *Crònica universal de 1427* tradueix i abrevia el text de l'autor de Silèsia i, a més, que la còpia emprada pertany a la recensió A* (p. 24). La minuciosa revisió del text li permet detectar-hi anacronismes i interpolacions de fragments d'altres obres, tot i que resulta impossible saber si ja hi eren presents a la versió utilitzada per l'autor o són el producte de la seua pròpia creació literària.

La part final de la *Crònica*, centrada en la història de la Corona d'Aragó, és la més curta i també la que presenta una estructura en fragments més breus, cosa que entorpeix particularment la identificació de les fonts. Jacob Mompó explica com el compilador tracta els orígens de Catalunya i d'Aragó a partir de llegendes que, amb variants, apareixen en nombroses obres històriques medievals, però tractades amb una clara intencionalitat política. En el cas de Catalunya, relata el setge i la conquesta de Barcelona l'any 980 per Ramon Berenguer i dotze barons alemanys, la qual cosa explicaria la desvinculació de la monarquia franca i, a continuació, la introducció de la llegenda de l'emperadriu d'Alemanya, acusada falsament d'adulteri, dona la causa per al trencament de la relació vassallàtica amb l'Imperi. No és sorprenent que s'hi ressalti la figura del comte Ramon Berenguer, ja que la llarga i ininterrompuda tradició de la successió legítima era objecte de gran orgull a la Corona a la baixa edat mitjana. Resulta lògic, en conseqüència, que, en el cas d'Aragó, es posi l'accent en la legitimitat de Ramir I «obviant el fet d'haver nascut fora del matrimoni regi» (p. 36). És interessant igualment l'escassa atenció prestada al període comprès entre la unió dinàstica i el regnat de Pere el Gran, tal volta per l'ús d'annals o llistes genealògiques. Des d'aquest moment, l'eix central de la *Crònica* és la història de la Corona d'Aragó,

construïda, sobretot, a partir de les *Cròniques* de Bernat Desclot i Ramon Muntaner i completada amb informacions procedents de compilacions semblants a la del manuscrit 212 de la Biblioteca Històrica de la Universitat de València. Els darrers capítols, centrats, com hem dit, en la ciutat i el regne de València, però, semblen elaborats prenent com a fonament cròniques locals i textos de caire dietarístic, sense descartar un possible recurs al record de l'autor mateix. Que es relaten fets coetanis explica la major precisió de les dades ofertes en aquesta part final.

Per acabar, la «Introducció» també inclou els criteris d'edició, basats en el respecte a l'original amb una mínima intervenció al text per tal de fer-lo comprensible al lector. L'edició pren com a base el manuscrit 17711 de la Biblioteca Nacional d'Espanya tot aportant les lliçons del manuscrit 400 de l'Arxiu Capitular de València per completar la informació o aclarir passatges de lectura dubtosa. Finalment, l'edició va acompanyada del corresponent índex antroponímic.

En conclusió, amb l'acurada edició crítica de la *Crònica universal de 1427* Jacob Mompó enriqueix el panorama de les fonts històriques valencianes medievals, molt necessitat d'edicions crítiques modernes, fidels als textos originals, però que hi introdueixen les modificacions i/o els comentaris imprescindibles per a una correcta comprensió per part de les persones usuàries.

MARÍA LUZ MANDINGORRA LLAVATA
Universitat de València
m.luz.mandingorra@uv.es
ORCID 0000-0001-7263-4043